

БҮЗҮРЕП БОЛБАС

ортчин чыдаын майдан бээр
«Енисей» совхозтун агро-
ному турган В. В. Зубов—
эртчин чыдаын эгзидин
бээр кижигүн дадыварын
тодөлвөн боолу турар.
Ленинчи партиянын
дар адын камгаалар даш-
туржур, амаа бүтүл-е тала-
биле дестимчин кыргузур
дэш коммунист бүтүзү
партиянын быжыг туржун.
кайкан-даа кошкатпас укур-
тур тургаш, барын-барын
хой чыл партияны стажи-
тыг, удурутку штер мын
дыгы болура, кижикни му-
дурланган холу узам
дыкызы, чугаалар чүе бе-
зин тыппастаа бээр боор-
дур. Ычканаш партия ор-
ганизациялары «коммунист-
бүтүдгезиле тустасты-
шыцы аялмдаар, кижигү
бүтүзүчүн сестил-хонун
билеп, чон-биле аямыч ку-
галажыг апаар.

Калмектив ОЧУР-ООЛ.
РСФСР КП. Компартия
зынды Каа-Хем район ко-
митетинин контроль комис-
сиялыгын, лаграты

"Оттунушкен ожезнинг гишер" деп материалга халклараштыр чамды кижилер буттарынын худда бодалла-рын бийик турары экидир. Материалдарны конгуч ки-ээнегилеб ючмудум. Ун бызыаап, мулчуруп, шуу-айып турар эстремистер Коммунисттик партияны. Он-гыры революциясын, черде кижи төрелетениги артын оруун шын эвес деп буруу шап турары чакыт эвес болгай. Коммунист А. Борбан-оол бо болуштуунарны чиге көрүп, ижилде хөжүмдөзине он шапта-раазының уркуктарын сай-гарып турары аныяктарны бирин оручук уугарыче улут салгалыг болур.

Кандыг-даа чыйыштар-тай чагыс кижилер партия-ны бактаар, бүгү-ле үзүл-дерге ону буруудадыр апан-гал. 1958 чылдан эгелеп партия кежигүнү мен, Пар-тия, совет акылдарга айыл-дап чорал болгаш шам-мындыг эстремистерге на-жан-даа удуз мен. Ындыг хөөний жижиги хароо өлүп, сеткиле алчок бодал-дарны кирип көзүр-диң Чамдык уеслерде тургал-тастыргадары биестин Ком-мунисттик партиявас нажда-да капталгач дээрзинг бузуруз мен.

Андрей АМБАРЖИ
Токуз район.

Рынок харьизааларынче шилчилге

[illegible]

алыс түнелсин, көрүп тур-
гаш, аялдакчыда бүрүзүлү-
хууда кирген үлүг-хуузу
барымдаалал күш-алыс
левирин чорудары програм-
мада көрдүнгөн. Шалкы
левиринден чүгүс үндүрү-
түртүр болгаш шалкыны
кемчээли чеге-да үлүг бо-
лур болло, ошү кызматта-
ба.

Кооперативини аял-
чорудуулашы эргелел аял-
нарынама база үндөсү
айтырларыны шилтирелер-
ринге хуучу кезиктичелер
болгаш хергекчилер коо-
перативини аялчорудуу-
ларын эл хей-биле кириш-
тирери, а ол кышак коопе-
ративти эргелел башкары-
ганын бүтү орналарыны
сунуулашы, демин, аял-
чылары болуру, бот-тусай
адам болурун малборту-
бистин программасына база
көрдүнгөн.

Тыяныш хергекчилер
кооперативини системасын
муну рынок харилдашыны
ке шилтиргенге биске ая-
лышында билдинмейси

тар чаа-чаа сорулгалары
бистинь организациаларымы
зын мурунча тургузун кел-
дири чутажак. Бичгалар
бул турмушлууларын кел-
ме чутул айттырларлар
булгу кучуу кезини тур-
тугаларын коргеш, шит-
тилар кылдыр иди чуту-
рер бис. Референдумнаон
(чолпул Чугаадыжк кел-
рушунун) чоруду, пар-
ламан, радио, телевиди-
онни кичиле амылга кыл-
дыр. Штатам турмуш туу-
ажылдарымын келдири кел-
кучуу кезини турмуш
кучул-беле рынок харылаа-
ларында тургузун келди-
ругу-ле айттырларын шит-
тилар чеп келдири бис.

Эмнэлл ПИШИГИНА.
Республиканын баш-
таа чыгыш дарганын
олакчылы

ЯНВАРЬ 26 10-гу сериязы. 15.55 «Д
ИРГИ ПРОГРАММА лай-бизе шыггалла». То

9.05 Фрунзу дмд. 1-ги чым.
10.05 Фрунзу дмд. 2-и чым.
10.05 Биология. 6 класс. Унутум
еменини озери. 10.05 Кож-
мотор-биле чугаа. 12.05
Азиянын уну». Эстрада-
оглозланишин программа.
1.40 Ритмин гимнастика.
4.30 «М. Горький. Чыга-
дар, хонуктар». Телефильм.
15.00 — 15.20 Концерт.
18.40 Уругларга фильм.
«Гуляк». 17.05 Ритмин
гимнастика. 17.35 «Дашта
айла». 18.05 «Лада» Ан-
глияда. Телефильм. Даш-
тында совет машиналар ду-

КЫЗЫЛДАН
18.15 Уругларга фильм.
18.45 Айтырыглар, харыы-
лар. 19.00 Медээлер. 19.05
«Азия төвү». 19.50 Чар-
талдар.

МОСКВАДАН
19.55 «Тамчыктыг уду-
нар, чаштары», 20.10. «Тай-
нар, арча, от», Телесфильм.
20.30 А. Дольскийнин ири-
лалгези-беле, фильм-кон-
церт, 21.00 «Уе», 21.45
РСФСР-нин Дээди Совети-
ни сессиясында, 22.15
«Русофилдер лел кымырыл-
ла», 23.00 Мигель Чавес
(Куба) чапал тур, 23.45—
01.45 Хомей, ССРЭ чемпи-
онданы, «Крылья Советов» —
«СКА».

ЯНВАРЬ 27
ИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 «Эртен». 9.00
«Ажыл-херекчи курьер».
9.15 «Каттырып чорур ки-
жи» Улан-чечен фильм 3.

ку сериязы, 10.40 «Хүрээ
руу», Концерт-опера, 11.00
Музыкаль, 11.15 «Мус-
тим Магомаявтын байгали-
да Марио Ланца-биле ийн
хөгжөө», 12.00 Мэдээл-
тер, 12.15-13.45 «Тийлснэ-
рама», 14.55 «Ажыл-хөдөл-
гүр», 15.10 «Хоорай кы-
дында эмнелер», Уран-чеч-
фильм, 12-ти сериязы, 16.00
Уруглар шагш, 17.00 «Та-
мьдан» барьмдаалыг кубил-
манде, 18.00

у. Делегей чемпиона-
ЯНВАРЬ 28

20.00 «Тамчыктыг уду-
р, чаштар!», 20.15 «Хог-
ум телеабонементтин,
Виртузустар!», 21.00 «Чье-
н», 21.45 РСФСР-тин Дээди
овединин сессиязында,
21.15 «Геннадий Гладков»,
фильм-концерт, 23.05 —
21.15 «Буруу шавыктын»,
тараачен фильм, 1-ги сези-
миз чыгы.

УШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.10 Мультифильм, 19.40
Россиянын парламент медээ-
тин, 19.55 Коллаж, 20.00
20.15 «Тамчыктыг уду-
р, чаштар!»,

«ЕНИСЕЙ» к-д: «Не
мать, белочка» 13,00,
«Одной рубашки» (2 сериа-
лы, Индия) 14,20, 16,50
втарда.

ИНВАРЬ 28 ТЕ
«НАВИРАЛ»: «Сети
бан» (Индия, 2 серийны)
00, 13,00, 16,00, 18,50
втарда.

Видеоэл: «Давнишний
пресс» 9,20, 11,30, 13,30,
20, «Программа» Алято-
у ужаса» (2 серийны)
30 шиктарда.

ПИОНЕР: «По шуще-
великому» 9,00, 12,10,
«Индеркил» 10,20, 13,30,
«Берег спасения» (2 сериа-
лы) 15,20, 19,20

19.00, 18.00, 20.40
 КАА-ХЕМ»: «Ангело-
 » (АКШ 16 хатга чедиг)
 30, 15.20, 17.10, 19.00
 ттан) паятларда.
 ЕНИСЕН» к-б: «Конец
 мана» (2 сериялыг) 16.30,
 30 шактарда.

ТӨРЭЭН ЧЕРИМ ОВУРУ

Хелте чаштан төрөөн нем—Тыва черим, Көзө-шагда овурду мээ утундурбас. Аа сүдүн ишпоз болгаш эмнээ-даа бол, Аамага дег, артык ынак толундур мен. Сөзү, Тыва!—Чүгө ындагү чүдөн артык, Сөтүш-халым дамырындаан ынак мен аан. Авайымын, амбраамын, чырык хунуу. Авайырадан шаянаан болгаш эргин боор сен. Авайырадан тайгаларың менги доптуг. Авайырадан булуттарың хавес ынакш. Шурал баткан сулуктарың дамыр хал дег, Чуртталганың өргөзү дег не черим. Оттуг чүрээм ханымдын сен ирлал, Омакшылым шырарыңа хей-агт кирип, Чаштан естен ынакшын чаламалал. Чазым өргү, сүзүм тудайн, мээң Тывам. Хайыралың сен-ле дээш чүрээм ыстап. Халдажырап, ундарай бээр толун боор мен? Союкан чүрээм тыныжымда үнөм болган. Чогум чүгүл?—экин ол бе, багам ол бе? Оран чокта кижил болур шаам бар бе?—Огул болган—кежним улуу эвес деп бе? Сөккөн ырап, азым-теңин, удузуума, Чөргүл ыт дег, үнөм чиде бербес деп бе? Төрөл чонук аялгалыг ырмап тукан. Төрөл чонук чалыктыгың ырмап тукан, Төрөл чонук дайынчы бооп дымын тукан—Төрөл болуу мөөгү-дир сен, ескен черим. Омакшылым—Тывам, сөзү ынак-тыр мен. Огул болуп төрүттүгөн—сөрүкүм-дүр. Ынакшылым ындакшылым улам ынакшыл, Ырмап, шүзүм аялгалга демни катсың.

Камбол ЧУЛДУМ.

ТУТТУН, ЧЕЧЕК

Туттун Чечек, не төрөөн аажы-чачыл
Турмактар, адааргактар, «чачнаа-даа»,
Чылаңгы дег, хоран сиктеп, узун дымлы
Чылбысказыт, ийн-чачгыс кижилердин
Кара састен дошкуртуган, хал-лаш дег,
Халбактанчып кады чорур эштерини
Чүгө чалгыс кижил-биле кежик-чолун
Чүрээм оуду өжүрбейн, иделгелге
«Чопун чоорган, хайун хойлен», ынакшыл чор,
Човат-шылал сөргөдип ал, күчү-күжүң
Аас-кежик үнөр дөзү—ынакшылды,
Айдың черге чүрээ-биле көжүп алгаш,
Бей-Тайга район.

Уваа, солунун аа!

Кижини эн-не хүндүлүг чемини бирээни — тараа.
Ону анда көргө аажок бөдүүн ынакш салгындар. А
керек кырында ол дээрне нарын организмни бүтүмдөрдөр
— утундурбас, үстөрдө, ферменттердин, вита-
миндердин болгаш өскө-лаа чүдүлдерин бүткөн. Оон со-
тойлаа, икеминий, барий, стронций, калий, кальций,
магний, алюминий база бар.

Чеп ортуу далайынын чурттарынын деңизээрлеринден
бүтүн шөгүл тараа шыжап турган онгарылар (уургай-
лары) археологтар тыпкан. Оларны тейтерин белинде

Канчал чүве ийик, бир-ле
кырап Демир-Ужук, Кара-
лаш, Саазым, Будук, Ужук,
Балааш аразында аажок
улуг маргылдаа ундур-тур
өпсөсө.

Чүпү-лаа мурнай Демир-
Ужук кезелген үнгөн:
—Мен чок болза, Микал-
костун «Степа дайы», Бар-
топун «Халыкшылар» кан-
чал бижиттине берген деп
болду сизер.

Бутук тура:
—Эта, сен аар, хал-
куну Демир-Ужукту, мен
эвес болдумза, сен холга-
лаа туттумас, кагып-сук-
кан, жалаңтап чыдар болдур
сен ийик—диген.

—Мече, икүшпөкөр, си-
деп ийи чок да болза, кым-
лаа тоовас дийин. Икөө
сүсүң даа, икөө чер-даа
хергелөөс болгаш мен-не
шылай-ды ийи дээш, Ка-
рандөн хакындадыр каттыр-
гылаан.

Доора дургаар: 4. Сель-
дилер бөлүндөн улуг эвес
башы. 5. Күш. 8. Өзүрде
дем. 9.—Тыва археология-
ның көкүш шынчылдарынын
бирээни. 14. Орус улус-
туу эзилели, сава. 17. Ты-
ва төрөл бөлүк. 18. Эзөр
кезээ. 19. Мадыр-хоорай.
20. Эм шынарлыг үнүш.
21. Сурагыл индий кино-
режиссер, артист. 22. Час-
тар бүтүмдө. 24. Болба-
зыраткан кем. 29. Эвилел.
Лешкен республика набыс-
тагы. 30. Хеминин алы-
ры. 31. Мал төдү. 32. Ди-
риг амтынаарынын бир ор-
ган.

Узун дургаар: 1. Чөө-
Хеминче суур, кем. 2. Ты-
ва национал хөгжүм херек-
сели. 3. Өрөнччилерини
башында аажы. 6. Бүт
сөзү. 7. Халалым дайыны-
нын мадыры. 10. Парти-
ний, совет нуренини көс-
кү айылдакчылы. 11. Кезем-
че өткөшкүн. 12. Тыва на-
ционал чөм кылырынга
арыгдар эзилел. 15. Боо
кезээ. 16. Ак чөм. 23. Азия.
да нурүм. 25. Даг кужу.
26. Улуг орус полководу.
27. Авиационная респуб-
лика. 28. Область төвү.

Кроссворд зоотехник
Шолбан МОНГУШ тургус-

Кызыл хоорай, Красноярская, 100

Редактор
В. Ф. ЧАДАМБА

АЯК ШАЙНЫ ААРТАП ОРА...

БУУРАГА СҮРДҮРГЕШ...

Болган таварыга

Эрзин суурдан кырган-
авамын кыштаа шолуг
ыраак эвес. Мен суурга
школага өөрөнүп турган
мен. Ол аразында чадаг ки-
жи ылаштар чыгыс компа
ошук шөйтү берген. Дышта-
ныр, хүнде кырган-авам
суга бо-ла чөп бээр чан-
чылдыг мен. Бир-ле ретал
база, өрөгөнч чамы-биле,
кырган-авам аалыга чөдө
бөтүн ол.

Бичан кырган-авам сүр-
кунин, аш-чөм, тыгаш
тажык салып адыр раш
чопунап турган чөвө. Бис
«Янап, амырал хүнөөн бис.
Кырган-авам-даа сураг.

Дүшпү-даа өткөн, Кырган-
авамын келер чөм, өсөк,
пучулап, ол салым, шай ха-
йынылып, ама-на манал эг-
лөз бис. Чүпү-ле акыра
ишти деп көрө-лаа түрө
бис. Олайтай бергенде кы-
ган-авамын багааны кы-
ла халга илени көчүрүп мак-
тан карарып көстүп келди.
Шуут-ла чыла-чылабас эл-
тир чөвө. «Араан чараас,
канчал чопу?»—тигип,
кайгап кастыгыс. Мун-ле
хо-ччө сүмүлдү хинс.

Чедип келсе-де «түрү-
түм, көчүрүп алыңар-ке-
ргей» төвө деп чөвө кө-
гөш, оон рескеш... дээш
кезек ыт чок ошуп алган,
таанып тыртып, соок шай
пакталып, ама-на каттырып
үнтү. Кырган-авам сон та-
ваар чүгө-лаа эгелди. Бис
оон эчкелдег чүдөни манал
олуру бис. Ол чөп-чөмүн
ама-на бисне үлөп, каттырып-

накшаш, онгарың дүвүгө савамын арттып, кургалдап,
чөмүн довураан калыңап ал туганар. Оон соонда ду-
вүгө кургал савап чаткан, тарааны ургаш, ону так дут-
лап каар турган.

Африкага база Испанияга тарааны сыны-биле на-
мыштылап, уруп наар турган. Биздин таварында ол 50.
даа чыл дүвүгүзгө үрөсөс.

Бурунги Египетте тараа шыжаар скелдарты гранит-
тен кылып ал турган.

МАРГЫЛДАА

— дээш соонда, Балааш бо-
ла машаайгыр көрөп кел-
ген. — Бады-шычы мен
бар болгаш силерини багы-
нарын баалап, чазыктыңы
чааал чорур-дур мен. Оон
башка хойге чонга нолу-ла
болгай силер. Чазыг кыл-
ганарыңың алып-чаал чорур
мен дег болгаш, ынакш мак-
танш чорур болуңарда
экиле чүвө-дир ийин.

Олар ол-ла мычал маргы-
лып турда, Кижик кел-
ген. Ужук ону көрө салга
уугаткан.

— Адыр-адыр, ха-дума!
Шимээңер шөглекер. Ки-
жи кел чор. Аааа шымын
тыпсып алыңарлар.

— Биздин дүр харын.
Кайыкшы-ла ол аш алыр
болдур, аяктыкшымыс ол
болуун—деп, Саазым чар-
лык болган иртин.

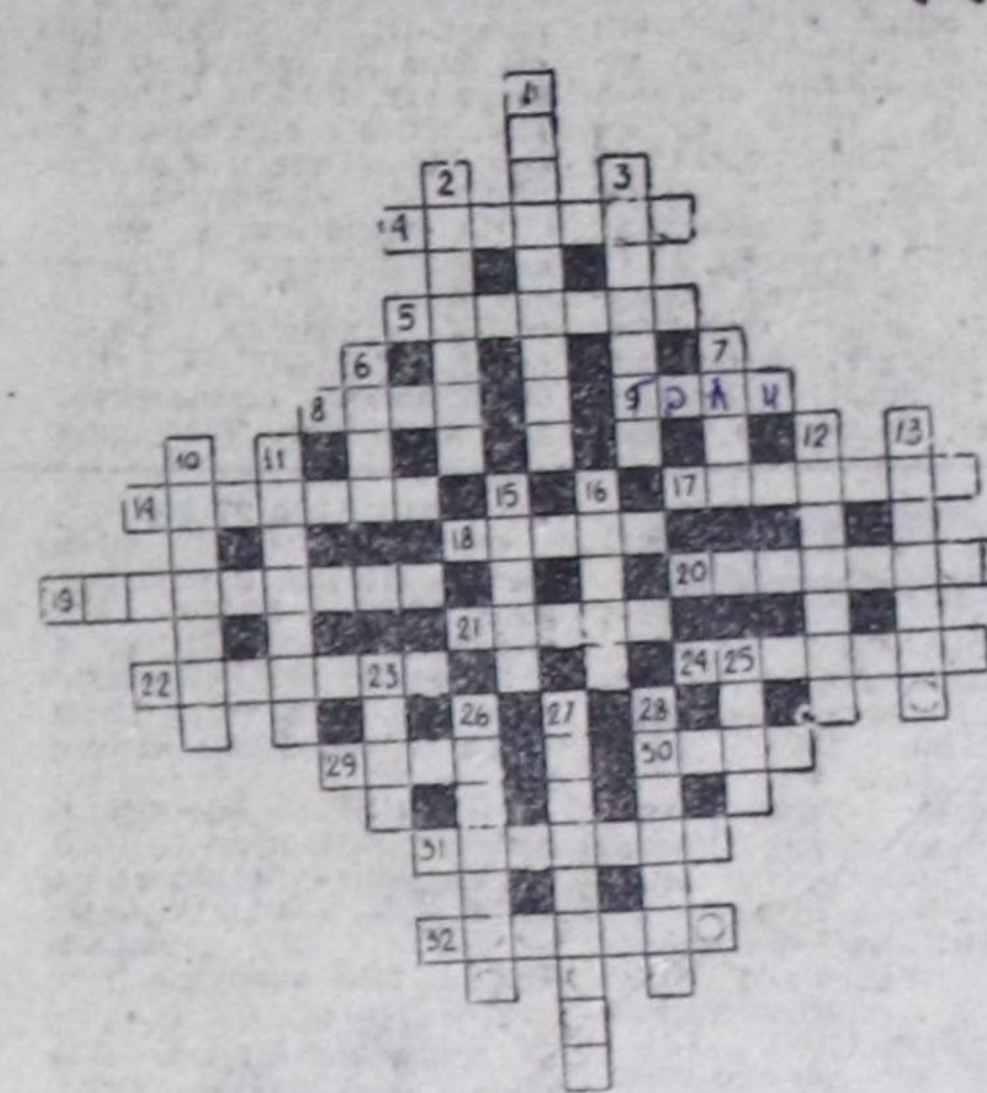
Кижик сандайга олутуп ая-
гаш, экиңче көргөш, ишпө-
көн. Оон ийи бичин оол, бир
уруг кирип келген. Олар ба-
лаа ында-чында олутуп
келген. Маргыкшылар
айын тыптай бот-ботта-
рыңче үе кайгажып олур-
ганнар.

Кижик олтура, бажыны
кара дүгүн аткаар суйбагы-
лаагы.

— Монгуш, сен бо Ужук-
ту каттаптам номчу, олдум.
А сен Чечек, Караңдаш-би-
ле чүрүм чүрү. Коля, сен
демин шын эвес шыйтаан
чүп-чүлүңү бо Балааш-биле
баалап каяат, а бо Будукту
аалап апарып бер. «Бу-
дуктун төне берген» деп
олурабылы. Бичанга бот-
тарыңа-лаа, мен-лаа
шайтан каттаптар. — дээш
Демп-Ужукту алгаш, Саа-
зынга чүвө бижиш олуту-
ган.

Олег СУВАКПИТ.

КРОССВОРД

Кроссворд зоотехник
Шолбан МОНГУШ тургус-

ЗАЛДА «МӨӨГҮЛЕР»

Култура бажындагы ху-
рал боор турда:
— Залда «Мөөгүлериң»
хайгыр керем—деп, бир эр
кожазын шенетей каапкан,
чугаалаар.

— Мында мөөгү тарып
турар эвес. Ол чүкүл?—деп,
эки чүвенин ужурун дий-
сейн, кайгап айтырган.

— Сөз баарында херээ-
жен улустун баштарында
«мөөгүлериң» көрбөйн ор-
сөс бе?

Эки ама-на чугаалым ут-
аан билеп каапкан. Кандыг-
даа хурап-сугаага келгеш,
кино-концерт-лаа көрүп ор-
гаш, херөөнч улус багыла-
да хилин наара, ыни, онзагы
чараш ондара, сикит кызыл
диги кештери бөрттерин
чөдө жукубастар. Укуву
ындаг дээр хөңүтүлөр, Ой,
та кандыг чүвө ынакш.
«Мөөгүлериң» чамдык көр-
чүсө калалы-ла баштар
чүгө ботбайкынаар апаар
чораш, Олар ону биле-лаа
хөңүр берген олургулаар.
дыр.

ИИ ДАДАН

Хемчик ол чарымыга бир
малчың залга миндиг чугаа
болган.

Бичай бичиң мен. Хоо,
лаштың Арга-Бажында
чайлагга бис. Кожамыс—
Калбак дааным. Оон мээ-
биле чажыт олгу бар. Адың
Чолдак-оол дээр. Аалымыс.
тың мурунда хем суу хөөл-
бектеңи берген. Ортудуктар
турлааар.

Бир дүштө эжим-биле
ойнап тургаш, канчанга-
ла көөрүсүңе, талдар ара-
зында өдүрөк оолдары
маннажып, чамдыкта сугже
кире халааш аштып наап
чоруп турлар. Чараштары
чүч дээр, ооргаларын дур-
гаар кара-кара дилиндер-
лиг. Манапкыл турда шы-
паранаар.

— Ойт, көрдүм бе? Өдү-
рек оолдарын—дидим.

Кижик мээң салгам учте
эдерти көргөш, чүвө-лаа
тыппады.

Кайы, кайы?
Мен алаа харылаалайын.
даа, сүгүч мөлчүрди мак-
наптымын, Ортудуктарың
от-сигени терек. Чудуруң
хире өдүрөкшестер кижик-
ниң караанга көстүр-даа
аргажон. Оон кадында олар-
ның ошү база снген-биле
домей.

Талдар сый тыртып ал-
гаш, оларын алгаш эгелди.
Терек снген аразын
чүшүкү, пыштылап дыла-ла
кызымак акылдадымыс. Би-
чичи чалгынарын далбайн-
кылаан, маннажып, экин-
дигин чалгыңгыр кыштар
биске адырлар боор бе? Бир-
ле даш, тал снген аразыңче
кире боор, оон баала-ла ушта
ойладыр бис.

Кым мурунап тудуп
алыр эвес!—деп алгырған,
эжимин мурунары-биле шыр-
байып-ла тур мен.

Бичин-лаа бол, чалгың-
ныг чүвөлөр, барып-барып
сугга таттарар боор бе.
Снген аразыңа харын тудуп
ал солур хире. Бичанга
мен-лаа оларын ынаар сы-
мытаарын ордальдып тур
мен. Шылап-ла, бирээни
сугдан мөлчүрди үнө ха-
лааш, снген аразыңче атпа-
найын, далбайыңа халып
кайгы. Тудуп алган талым
будуктуг болгаш белең, он
холумуң дүргөш, мурум,
ла халып чораш өдүрөкш-
төне шурай-ла бердим.
Бис напкан—курт, ийи ду-
жүрөң—ама-на өдүрөк олгу
далбай-ла берди. Амыраа-

КАРГЫШ

«Чечен чугаа»

рыммы чүч дээр: эжимини
мурунап мен. Эрес-ле бол-
дум ай Өдүрөк олгу тудуп
алырымга, адыкымга арай-
ла сымас. Оон бичин түрээ-
ниң согарыңдан херээ өг-
дөңсөз. Хой-лаа чүвө көрүп
четтикпезин караа корта-
нында, хорадаанында мен-
че көргүңүчү көрдү. Даан-
нары-биле бар-ла шаа-биле
дырбайды. Алгыра-дыр.
Ол аразында неси баа жүк
келген. Хөңкүлүңү дылын
билдир турган болза, та чүү
дел мени, көчүтүр өдүрөкш-
нү, дерзиниң каргал, та чүү
дел эрөкшөң, чанып турган.
А өдүрөк олгу та чүү деп
турган. А дайай! Ам бодол
көргөш, бажымың куйга-
сы соолаанаар.

Бичин чаш чүвө мээң ка-
ра аспаадаңнайым үнөр.
Так тудуп алган мен. Че-
лип бар чыда, бир-ле чөвө
ге илдиңкеш, барып уштум,
өдүрөк олгуңуң эргилер
ынаа-ла тыр-тыр кылың-
ды. Чуура бажың нааманым
ол-дур ийин. Оон парактары
чоруту-ла шымдинип, сула-
рал бады барды.

Хенертен мөөң көргүңүчү
апарды. Сактырымга, оон
незинин чидиг дыргатарың
эжирин дег апарган, шаг-
жаа берген, менче шурал
кээр-даа шыжап. Толү дээш
ол бодуңуң амыт-тынын-даа
хараманамас, оон каш катан
күштүг, угааның болгаш
камар дайымыңче—менче
шурал-ла келди дег. Ол
аразында баа бир өдүрөк
азаа каттыгыс. Өг-бүлө-ле
турган боор. Олар эмгелдө,
дирг амтынаарың эне-
угаң-сарымыңды, дер-
зиниңе, ошугу-кажарыңга
хамаажып кижик амыт-тыны
толээни—мени дескесте-
да хенригил апарды. Ийна-
бээр көргүлөдүм. Кайнаар
чаштыңа бээр чөвө, чүчү
качарайлы? Бурум-на улуг,
дерзин чорукту ыглан сой-
лук мен. Ам көзү көрүп-
сүртөп, сиңийиңиң эгелдиги
мен. Чамыда эжим ол үдө
та чүчү кылып турган, чүү
бодан, мен ошү-лаа эскер-
бедим. Он талым, холумда
бичин амыт-тыны, ам мени
көзү дээрлөп ужул, боду-
нүң дылында менче каргыш

Мени чүч албадааным?
Эжимини муруңга көчүтүр
ижик бооп мактаарым ол
бе? Барып-барып ийик
маннажып чүвө ол бе, чаш
чүвениң эргилерин сый тут-
каш, бичин чүрөөнүң ханын
сы тудуп алганың чүч ын-
дыг улуг күжүң!

Диниг амытан—ак-күш
көргөш, ону алур-ле дээр
хөңнүг, диниг бойдустан
эңиле дээдиң, чамдык ий-
жилерде чүгө ындаг болган
чүвөл, ону кым—бойдус
азы бүткөн чалап кааны ол
бе? Чүгө? Мен чүгө ынап
кара холумуң күжүң хен-
гиг чүвөгө дөгөй бергениң
ол дээр силер, че?

Ол өдүрөкшениң—сөг-
летимес, солзуттумас на-
жыладала таварыштыра-
ным ол амыт-тынарым ы-
сымыс, каргышым кудамга
чүч-лаа үр ынапталган ийин.
Караам шийиптеримге, ол
бүгү көстүп келер чорду.

Оон соонда олте чагдавас-
таан мен. Кырган-авамын
«азалыг» дээр черлеринче
баарында кудум үнөри дег,
ынаар чокушалаастан мен.
Аа дайай!

Ол болуушун ынаа-ла
эрткен. Оон соонда кезек
болганда, өвүстүң хураган
ийг бир хөң чөткөн.

— Көрдүң бе, ол дур,
ындаг чөри Эжирти өдүрөк-
шениң «наргыш» сөзү
четкен ол болбас ийиле,
чүгө кыччалың сен—деп,
дайымың олгу Чолдак-оол
ычча дээш болгай...

Бичин кижиниң бугура-
чели, сүзүтүң аялгыт эвес,
ынакш харын ыла-ла алаа
бугурачар мен. Баа чүвө-дир
дел булут-ла бугурачар мен.
Сөөлүңе харын тайгадан
көчүп бадар чооншулааны-
мыста, бир-ле хви Бүрээ-
лөргө хой кадарып чораш,
шымраштар алаалыңа сен
көргөн мен. Холуму хура-
ганы-биле кады бөрү чип
наар чораш, Хайраан ма-
лым! Хураганың чалта-
чың аттыг чүвө, бичин ку-
дурдуң чалып-чалып, кижик-
ниң чаныңга маннап келген,
чассың, эргелениң Семиз
мынапай аажок. Та канча-
гаш өөрдүң олар астыңы
чыдып калган. Азы незиниң
даанын сынга-лаа чадаас.
Ол Бүрээлениң хоруму
аттыг мен. Азы хураганы
ынакшыл бе? Хөңкүлөңиң
бол-бодун наап чадашкан,
азы диниг бөрүңүң акың-
га ийргенер. Ол дээш—
хоом биле хураганың дээш
мен бөрүлөңиң бар-ла шаа-
биле каарган мен. Оларын
сегин көрүп турган, каа-
тамы «ажик мөңдүңейип»
турган. Кудугу бөрүңү дээш
диргелерин кымыпалы
кымыпал, сөөлүңе улгалы
берген кайчар эвес мен.
Ачамың үш алаарын чүк-
төтө кылдыр өштү нелимиз,
канчал эвес мен аларым!

— Чок, амаа моон со-
глап, бичин-лаа диниг амы-
таңа хол лөгбөс мен, амы-
тыңага четес мен. Оон
башка каргышым чөдө бээр
деп, ынап дашыгаам бер-
ген ийик мен. Аа бодга,
берге-ле чораш. Ам бо көзү,
улуг ашак апарган, ол ийи
болуушунуң кезээде сактал
чөп мен. Бойдуңа бүгү-ле
чүвө алаалыңа холбаалыг,
халыкыңа, Садымың, ха-
рымың!

Седен ХЕРТЕК.

Бөгзийн Януукулан Моодун сурагыл шүлүкчүлөриниң бирээни. Ол бистин
кожаамыс Захав аймакка төртүтүгөн. Совет база моол улустарына найра-
лымын араажымыс. Оон чогаалдары Совет Эвилелингиң аязы-буру улустары-
нык дымлыга парлаттыган, СССР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар
чериниң Хүндүлел бижиңтери-биле база шаантаган.
Моол шүлүкчү нарын болгаш солун амыдыралды чурттап эрткен. Ол 1981
чылда мөчөң. Боттарының кайгажык чер-чурттажының ажал, амыдыралы
захавачылар бедни-биле үиелел турар. Эрткен чылдың ноябрда Уластай
хоорайга Б. Януукуланын музейи ачылган.
ЧУРУКТА: Шүлүкчү музейиниң ажалдыкшымынын чезинде.
Владимир ДОНМИТИН фотогу.

ОЙНАЙ-СЫЛДАЙ

— Ам база катан таптыг
номчул көрөм, чүч дээр-дир?
— Шалыңгыр шайла-
дырыңа олурер семиз, төрү-
сөс диниң ирттен бээр дир.
Союз директору «С»—
дээр-дир-ле.

— Иот канчал төрүрүчү-
вөл? Директорувустун дил-
наарымы уу өскөрүп, ды-
лы «долгажы» берген орган
боор. Чөдө ындаг дарга-ла
болгай. Бир-ле чүвөгө сыл-
дагалар, эрге-дужаалын
аажылап алгаш, хөңкүлү
хөргөзүңче көрө тура-ла,
холун сугар. Көчүтү-ла хо-
так сеткилдиг дарга-дыр ам—
деп, холмулаан сеткилин
бирээни чугаалаан.

— Даргалар ынакш ын-
дыг бас кеңинтиг болган
болдумза, көрөм. Чазыг
эйт муштаас аап! Бичай-
за-да «Улуг хырап ээрин
олурер» деп чугаа бар, ий-
дайы.

МАКАПТАРАГА.
Күсүк дүжүт ажаалдамын-
га эрестиг ажилдаш, чо-
лаачи. Хамнаар район
кеминону болган. Артында
ла улуг эртертиг хемис-биле
шаптанган. Оозун «чүчү»
дээш ол «эзениңиң дыкыш»
берген өрү-күдү күштөлдү.

Бир-ле онгар черге шур-
аа дээр, машиназы ма-
ташга калды берген. Пат-
боорда ону трактор-биле уш-
та тыгган. Ол үдө оон
чамдык кезектери үрелген
болган.

Малтаптарга, чамдык эж-
териниң «бады дескеште»,
малгааша дүжө бээр» деп
чугаанын шынынын ынакш
көргөн чөп ийин.

«СУРАГЫЛ КУДА»
— «Сурагыл-ла куда»
дүшкөн дээр-дир, дынадың
ыйнаа?

— Дынавас боор бе, чо-
тум чүчү-биле сурагылаан ку-
да боор ол?

— Алыскач-чирсө-биле
сурагылаан куда-дыр ийин.
Столта салган ужа-тун дээр-
ге та кече чөвө. Хемин иш-
ти шупту хемис. Араганы
бичин утүг-дарыдаң бээр
ийин. Чалатан иккелер
ил салган аш-а-төгенин он
үнү мүн чооншулаан. Беле-
не он ажит бола ма? 60
ажит ажит өшкү, алтома-
диндаан эгелдеш, чөдө чү-
нөк эзөр. Биздин куда
эрттинип көрбөз суур-дур